

*H*egedűművész pályám első 20 évében tanultam.
A továbbiakban koncerteztem és tanítottam.
A Zeneakadémián (Budapest) szerzett diplomám
hegedűs-évfolyamsősége és 3 tanéves,
külföldi továbbtanulásom határozta meg sorsomat.
MOSZKVÁBAN, a Csajkovszkij Konzervatóriumban
KAPTAM MEG a nemzetközileg is magas szintű tudást,
melyet versenyeken (Párizs, Bécs), valamint sikeres
külföldi- és belföldi koncertjeimmel bizonyítottam.
Művészi pályámat állami kitiüntetéssel (Lovagkereszt)
honorálták, amelyet a köztársasági elnöktől – a Parlamentben –
vehettem át. Tudásomat – a végig anyai szeretettel nyújtott,
40 tanítási év során – TOVÁBBADTAM a budapesti
„Alma Mater”-ban és 3 évig TAIWANBAN,
a Nemzeti Művészeti Egyetemen.
Kinek adatik ilyen kielégítő, szellemi életajándék?!

7490 Ft

Rásonyi Leila Hívatásom prizmjája

1 Fejezet:

MOSZKVA – 1. TANÉVEM (1968–1969)

1968 őszén, rengeteg csomagommal megérkeztem Moszkvába, egy majdnem 24 órás, lassú vonat-út lezárásaképpen. A Csajkovszkij Konzervatóriumban történt személyes lejelentkezésem után lakószobát kaptam a Málaja Gruzinszkaja utcai Obscsezsityijében (=Kollégium, Diákszálló), annak is az első (női)-emeletén. A második emelet a fiúké volt. A szobámon egy régebbi, belföldi hallgatóval, **Rímma Rabbinoicc**sal kellett megosztanom. A zongorista Rímma (= Róma) csak berendezkedésem után néhány nappal tűnt fel a színen, mivel - óriási szerencsémre – közben férjhez ment a szintén zongorista **Dima Dajcshoz**. Az állami házasságkötés mellett titokban egyházi esküvőt is tartottak egy zsinagógában, szabályos vallási rítusokkal. Már máshol, egy albérletben együtt laktak. De mert érdekükben állt fenntartani bentlakási

státuszukat a kollégiumban, ott ritkán, hetente egyszer mégis megjelentek. Tehát **90%-ban egyedül lakhattam** és gyakorolhattam a „szobánkban”, ami számomra óriási jelentőséggel bírt.

Többi magyar honfitársam is – más külföldi diákokhoz hasonlóan – mind egy-egy szovjet diákkal kellett együtt-lakjon, valószínűleg kémelhárítási célok miatt. A diákok egyébként a széles épület alagsorában kialakított, sok-sok apró gyakorlóteremben, előzetes feliratkozással tudták hangszerüket használni, vagy közös, kétszemélyes, zongorás szobáikban, – utóbbit csak időhatáros, előzetes megbeszélés alapján. Egyedül laktam, – bármikor gyakorolhattam. Állandóan zenétől zengett az épület!

Több száz diák élt együtt a Koleszban, akik a legkülönbözőbb országokból érkeztek. Afrikai- és amerikai négek, perui, chilei, kubai, fehér amerikai, kanadai, mindenféle európai, meg kelet-ázsiai (= japán, kínai, észak-koreai, észak-vietnámi) fiatalok és a belföldi szovjetköztársaságok állampolgárai. Vagyis a hangadó oroszok által lenézett, ottani török népcsoportok (baskír, tadzsik, türkmén, kazah, üzbég, azerbajdzsáni, örmény, tatár, abház, grúz, tunguz, burját, kirgiz, jakut, ujjur, mongol), és megőrzött „gazdagságukért” a még mindig irigyelt északi népek (lett, litván, észt), meg a távol-keleti szibériaiak, mordvinok, lappok muzsikusz fiataljai.

(Wilson angol miniszterelnök unokája volt az egyik diáktársam. Második tanévtől, mint a mellettem lakó két „kikapós” szovjet lány barátai, állandóan ott lebzseltek női emeletünkön Radu Lupu, a román többszörös versenygyőztes zongorista és a ma is világsztár csellista-idol, Mischa Maysky.) **A külföldi-belföldi diákok közös nyelve egységesen az orosz volt.** Így adódott, hogy a Moszkvába csodagyermekként felvett, nemsokára legjobb barátnőmmé avanszált, 16 éves, kis német hegedűs Brigitte Funkéval és az ő Montrealban versenygyőztes, szintén hegedűs testvérbarátjával, Christiannal is három tanéven át, végig csak oroszul beszélgettünk. Pedig édesanyámtól megtanulva, 3 éves koromtól folyékonyan beszéltem a német nyelvet.

MOSZKVAI FELVÉTELI VIZSGÁM

A Konziban tudatták velem, hogy néhány nap múlva, „ottani felvételi vizsga” gyanánt, **elő kell játszanom a hegedűprofesszorok zsűrijének**, hogy szokás szerint eldöntsék, melyikük osztályába járhatok. Ezt ott majd oroszul közlik velem. Persze, a „pergő” idegen nyelvet én akkor alig értettem, de kérésemre jelen lehetett egy régebbi magyar diák, aki gyorsan lefordított mindent. Olyan jól játszottam, hogy az előírt szabályzattól eltérően megengedik: nem

„beosztanak” valakihez, hanem én választhatok magamnak tanárt! Benyögtem Igor Bezrodnij nevét, akit egyszer budapesti tanáromtól, D.K.-tól Moszkvával kapcsolatban hallottam említeni. David Ojsztrah és Leonyid Kogan nevét a világerő sem mondtam volna, hiszen köztudott volt, hogy ezek a világjáró szuper-tanárok „közvetlenül” ritkán tanítanak, osztályukat általában csak számos tanársegédjükön keresztül irányítják.

És... csoda történt, mert valóban volt ilyen professzor: Igor Szimjónovics Bezrodnij! Éppen turnézott valahol, így sikeres felvételi játékomat nem hallhatta. Túlságosan sok növendéke lévén, kaptam három hetet, amíg visszatér, s akkor személyesen eldönti, mégis felvesz-e magához, vagy más tanárhoz küld. Ez alatt a három hét alatt a tanárommal való találkozásra testileg-lelkileg nyugodtan felkészülhettem – érzékeny, betegségből lassan gyógyuló karjaim miatt a napjában többször ismételt, rövid intervallumú – kis gyakorlatokkal.

Első tanévben **magyar diáktársaim a következők voltak:** három zongorista (B.Z., N.P., A.Gy.), egy klarinétos (N.A.), egy csellista (O.G.), egy bariton-énekes (N.J.) – /csupa fiú!/ és hetediknek én, a hegedűslány. A többiek közül a három zongorista már régebben ott tanult. Tapasztalataikkal be tudtak vezetni minket, „újakat” az ottani, „embert próbáló élet” háziszabályai közé. Először végigmutogatták Moszkva, a birodalmi főváros szép nevezetességeit (Kreml, Blazsennij Székesegyház, Úlica Gorkava, Arbat, Puskin Múzeum, Kalinyin sugárút, Kongresszusi Palota, Tretyakov Képtár, stb.), a Novogyevicsj Kolostort, majd elcipeltek minket néhány, igencsak szűk választékú élelmiszerbevásárló helyre.

Rögtön sok fontos dologra figyelmeztettek. **Pl. nehogy ráüljek a WC ülőkéjére**, mert trippert kaphatok! Minden alkalommal vigyek ki magam alá egy boltban megvásárolható, előtte-utána lemosható, saját fakeretet. Vagy lépjek fel az amúgy is fedél nélküli kő-vécékagyló két szélére, egy guggoló pózhoz. Megtanítottak a **fortócska** – a nagy ablaküvegbe belevágott kis, külön ablakocska – hasznos szerepére: téli időben csak azon keresztül, megfelelően lehetett szellőztetni. A befelé nyíló nagyablak lapos, igen széles külső párkányát pedig télen fridzsidernek lehetett használni.

Sorban bemutattak az összes kolez-társnak. Hú, de érdekes volt megfigyelni az emeleti közös konyhákban a nagy nemzetközi világversenyeknek – rádióból, TV-ből, újságokból hazánkban is számon tartott – híres szovjet, vagy éppen Moszkvában tanuló, külföldi nyerteseit, amint napi 3-12 órás gyakorlásuk közepette, ócska tréningruhában, elmerült tekintettel forgatják rántottájukat!

A magyar fiúkkal szóba került, hogy kifejezetten jó lenne megszerezni egy közös kis háziállatot. Annak kötelességszerű gondozása ott lélekgyógyító lehet. Abban az idegen, különlegesen hideg telű országban a fagyos, honvágtyól fájdalmas hónapok alatt kialakulhatnak bennünk az idegenlégiós történetekből ismert „caffard-betegség rohamai”. A tünetek egész biztosan nálam is jelentkezni fognak – ezt jóslták a „régii” magyar fiúk. Egy szerethető állatka képes lenne mindnyájunkban „talpon tartani” a haldokló életkedvet.

JENŐKE

Még a tanév legelején, közvetlen szomszédjaim szobájából a falon át kezdtem meghallani egy nyilván illegálisan ott élő **csecsemő vissza-visszatérő sírását**. Kint a folyosón lekuporodtam az ajtójuk elé és bizony onnan is hallottam a bent vinnyogó kisbabát. A magyar fiúk végigkérdezték a belföldi srácokat, s így tőlük értesültek, hogy a mellettem lakó két léha lány esténként nagyokat bulizik, s a vodkától lerészegedett fiúbarátok a nemrég szerzett éhes és szomjas, újszülött kiscicájukat – nagyokat vihogva – tej helyett alkohollal itatják, nyers hússal etetik!

Na erre! Három magyar fiúnk másnap, késő este, megfelelően kiöltözve, egy betanult orosz szöveggel bekopogott a szomszédomba, miközben azok vadul tivornyáztak. Mint a (kitalált!) **Szovjet Országos Állatvédő Egyesület** munkatársai, követelték a megkínzott kiscica azonnali beszolgáltatását. A bulizó fiatalok úgy „be voltak löve” és minden hivatalos ellenőrtől annyira berezelve, hogy az állatkát szó nélkül átadták a magyar fiúknak. Innentől kezdve a Moszkvában tanuló **magyar diákoknak egy magyar nyelven nevelt, saját kiscicája lett**, akit kényeztettünk, s velünk együtt őt az egész Kolesz diáksága. B.Z. elnevezte Jenőkének. B.Z. és N.P. már az előző évben közös szobához jutott. Őket kifejezetten „kézongorás szak”-ra vették fel, amelyhez nekik ketten ugyanazon a hangszeren, egyszerre kellett gyakorolniuk. Ugye, minden szoba kétágyas volt, benne a pianinóval, ahová egy belföldi „kémfigyelő” ágya már nem fért volna be. Jenőkét a két hosszanti ágy belső vége alá almoztuk be. Nemsokára e magyar-fiús szoba lett nemzeti birodalmunk, **a Magyar Klub (és később „a Mosoly Országá”) színtere**. Egyébként az Óbcseszítyije egész területén szigorúan tilos volt bármilyen állatot tartani. De a diáktársak között roppant hamar kiépülő, figyelmeztető rendszerrel az általában váratlanul megjelenő gyezsúrnaja (felügyelő) ellenőrzéseit mindig sikerrel kivédtük. Erre majd részletesebben térek ki.

ELSŐ SZÁMÚ TANÁROM: IGOR SZEMJONOVICS

Osztálytermében végre személyesen fogadott a szimpatikus kinézetű, bátyámmal egyidős Bezrodnij és mosolyogva, németül elmondta: nála valóban „telt ház van”. Azért, mert maga mellé segítségnek – pedagógiai meggyőződése folytán – ő eddig soha nem fogadott el tanársegédet. Számos, felvett növendékét saját maga akarja tanítani, amíg győzi kellő energiával! (E témáról később, mint tanár, magam is hasonlóan gondolkoztam és ebben a szellemben működtem a budapesti Zeneakadémián.) Nekem most mégis megengedi, hogy előjátsszak valamit, mielőtt túlterheltsége miatt elutasítana. Szólóban jó sokat engedett hegedülnöm az egyik Prokofjev-hegedűversenyből.

Felcsillant a szeme, aztán megakasztott: „Csinálja ezt most így... meg így...!” **Jaaaj, azt ÉN NEM TUDOM!- kiáltottam fel** rémülten oroszul, de ő németül rám szólt: „Már hogyan tudná, csak akarnia kell! Ezt a három szót felejtse el egy életre, hiszen... én biztos vagyok benne, hogy maga ezt is tudja!” Bízatóan a szemembe nézett. És én **rögtön képes voltam megcsinálni** a tőle megkívánt, nehéz hangszertechnikai feladatot. Kijelentette, felvesz magához és búcsúzaskor ismét rám-mosolygott. A Koleszban boldogan szaladtam a fiúkhoz, elmesélve, milyen „szenzációs” volt a leendő tanárom! Onnantól kezdve minden hosszú hegedűóráim után részletes órabetűvel röptem haza. Három csodálatos évig tanított engem.

TANÁROM ELMESÉLTE SAJÁT TÖRTÉNETÉT

Alig 17 évesen **megnyerte a lipcsei nemzetközi Bach-versenyt**, a következő tanévben **meg a poznani Wieniawsky-versenyt**. Sok lemezfelvételt készítettek vele. (Köztük minden idők legszebb, legmeghatóbb Chasson Poeme-jét egy Andersen-mese, „A rózsza és a csalogány” szövegkísérő zenéjeként felhasználva.) Névre szóló **felkérést kapott egy amerikai turnéra**. Ott már a hat közül a negyedik nagyvárosban, tán Chicagóban aratott elképzelhetetlenül nagy sikert. Mohó amerikai impresszáriója ezért még délelőtt, írásban újabb nyolc koncertre leszerződött vele. Az érte őrvöngő közönség „agyonölelte volna”, ha az igazi kijáraton távozik. Így őt minden alkalommal az épület hátsó kijáratán „menekítették ki”. Ám aznap ott, hátul az utcai kapuban nem más, mint az amerikai, idős világhíresség, **Jasha Heifetz várt reá, hogy szívből gratuláljon** és magához ölelje, mint „zeneileg örökbefogadott fiát”. A megtiszteltetéstől figyelmetlen Igor ügyetlenül szállt be az autóba; olyan csúnyán megsérült a jobb hüvelykujja, hogy az éles fájdalomtól azonnal

eszméletét veszítette. Kórházba vitték, de az őt oda is elkísérő Heifetz tanácsára **nem engedte ujjából kioperáltatni a letört, éles csontszilánkot**; nehogy ujjbegyének a minőségi hegedüléshez-vonózáshoz alapfokon szükséges, tapintó-érző idegszállait az operáció alatt véletlenül átvágják! Heifetz biztatására az impresszáriónál rögtön lemondta további amerikai fellépéseit és nyilalldosó ujjával hazautazott Moszkvába. A miatta óriási nyereségétől eleső, sőt, a szerencsétlen végű turnészervezésbe beleadósodott amerikai koncertügynök fennszóval jelentette ki: „Bezrodnij ezentúl soha be nem teszi a lábát Amerikába!” S ez így is lett. **Pedig Amerika a világmédia hazája...**

Moszkvában annyira hittek különleges tehetségében, ritkaságszámba menő, éneklő-beszélő, gyönyörű hegedűhangjában, hogy... kapott pár hónap türelmi időt novemberig, a következő, fővárosi nagykoncertjéhez, amelyen **a Brahms D-dúr Hegedűversenyt kellett eljátszania**. Az állampolitikailag fontos, grandiózus ünnepi koncerten őt szánták habnak a tortára. Az eseményt még az Állami Televízió is egyenes adásban közvetítette! S éppen ez okozta vesztét...

Amikor a hosszú zenekari bevezető után végre belép a szólista, egy hősiezen feltörő, dús, hosszan kitartott Dé-hang megszólaltatásával... Igor hirtelen feljajdult és fájdalmában összeesett a pódiumon! Ez Moszkvában annyira kínos, jóvátehetetlen szituáció volt, hogy miatta már Furceva asszony kultuszminiszter, a művészet megfellebbezhetetlen „úrnoje” is megvonta tőle a bizalmát. Igor elfogadta a kudarcot, ám pályáját nem adta fel! Otthonában egyedül, továbbra is rendületlenül próbálkozott olyan módon megfogni a vonót, hogy egy hirtelen igényelt, markáns dinamikájú hang esetén se okozhasson neki örületes fájdalmat **a sérült ujjbegyében ide-oda mozgó csontszilánk...** Végül kikísérletezte azt az általa onnantól kezdve sikerrel alkalmazott, az addigi konzervatív játékmódban nem szokványos, de végül is szerencsés vonófogást, amellyel érzékeny pianókat és hatalmas dinamikákat egyaránt könnyedén lehet játszani. (S amelyet eltanultam tőle és máig használlok.) Egy év múlva egy távoli, **szibériai „próbakoncert”** óriási, egészen a fővárosig elhangzó, elismerő sikere után **ismét Moszkva egyik dísz-szólistája lett**. Megtarthatta az Állami Hangszerkollektívától (anno még, mint „elvárt” versenygyőztesként, átmeneti időre) kapott Stradivari-hegedűt, sőt, azután lett a Csajkovszkij Konzervatórium tanársegédje, s hamar a professzora. Most egy szakmai, ottani érdekességről írok.

A HANGSZERES, SZOVJET VIZSGARENDSZERRŐL

Moszkvában tanévenként soha nem összesen csak kettő (félévi és évvégi) főtanszak-vizsgákra folyt a felkészülés, mint nálunk, vagy bárhol a nagyvilágon. Hanem... ha mondjuk, egy hegedűs megfelelő szinten elsajátított akár egyetlen Paganini caprice-t, vagy akár egy hosszabb hegedűdarabot, és ezt, ezeket a professzora szerint is igazoltan már JÓL... Akkor ő, és/vagy a tanára jelentkezhettek az illetékes szak „káfedráján” (a tanszaki irodában). Ott hivatalosan bediktálták a megtanult művet, amellyel a diák vizsgázni szeretne. Pl. két hét múlva, egy hónap múlva, de akár a pár nap múlva esedékes vizsganapra, ha az aznapi listára még befér.

A hét munkanapjai közül minden hangszeres szakhoz hozzátartozott egy bizonyos „tanszaki vizsganap”, előre meghatározott időpontban való kezdéssel. (A hegedűsöké a kedd volt.) A hallgató pl. délután három óraker vizsgázhatott az erre a célra kijelölt vizsgatanteremben. A megjelölt napon a hangszeres tanszak összes professzorának, tanárának kötelessége volt az „aheti vizsgán” megjelennie, a listára feliratkozott összes diák játékát meghallgatnia, a produkciót közvetlenül az előadás után osztályzattal és szóban értékelnie. A diák személyes szakmai kérdéseire is kellett válaszolnia. Esetleg hangszeren bemutatnia az általa javasolt másmilyen előadásmódot, s a diákkal az elvárható jövőjéről emberségesen elbeszélgetnie.

Ilyen lehetőségek mellett, alighogy elkezdtem a tanórákat – három hetes kérésrel Bezrodníjnál –, pár hét múlva már levizsgázhattam a teljes Mozart Á-Dúr Hegedűversennyel. Kéthetes budapesti „karácsonyozásomat” követően, gyakori moszkvai vizsgáimon személyesen találkoztam **Leonyid Kogan-nal és David Ojsztrah-hal**. Mindkét professzor roppant szívélyesen, érdeklődő szemekkel hallgatott végig, gratulált, majd egymás után megmutattak néhány hangszeres, saját trükköt, „házititkot”. Megkérdeztem tőlük, tanítási óráikra valamikor bemehetnék-e hospitálni. „Természetesen, fogunk Önre emlékezni!”

Később, a harmadik tanévben **többször bejártam hozzájuk**. Mindkettő közlelről is valóban nagy művésztanár-egyéniség volt. Megtapasztalhattam metódusukat, tanítási stílusukat... Saját ízlésemhez Kogan temperamentumosabb, fűtöttebb, dúsabb hegedűhangja és vonófogása állt közelebb. Ojsztrahot nagyon tiszteltem, aki a növendégeit hol „kedves apukaként”, hol pattogóan szigorú börtönörként tanította. Szakmai-emberi, első számú, végső mintaképemnek mégis Igor Szemjonovicsot tartottam meg. A három tanév folyamán sok-sok vizsgám lezajlott: egy-egy félév alatt legalább két-három főtanszaki vizsgát tettem le, mindig ötösre, s előtte még több tanszaki

koncerten játszottam. Az egyik ilyen utóbbin valami hivatalos papírt alá kellett írnom.

Balkezes aláírást látva, litván osztálytársam, Raimondas Katilius felkiáltott: „Most már értem, **miért vagy te olyan jó hegedűs!**” Testi előnyömön magam csak e mondat elhangzása után, 24 évesen gondolkodtam igazán el. Balkezesnek születtem. Iskoláimban a szépíráson voltam nevezetes. Zene-

gimnáziumi osztályfőnököm velem íratta meg osztálya bizonyítványait, még a sajátomat is! A hegedűt a kezdetektől „normálisan”, a bal vállamra helyezem. Bár... kamaszkoromtól sokáig volt egy vissza-visszatérő „rémálom”. Bennük balkezembe fogtam a vonót, s úgy hegedültem Carnegie-Hall-beli (!) hangversenyeimen. Ezen álmokból évekig lucskosan, szégyenkezve riadtam fel („Szent Isten, csak zenebohócnak születtem?!” Ők ugyanis a cirkuszban jobb vállukra fektetik a hangszeret, s a ballal vonóznak!) Ma már tudom, hogy hegedűspályámon éppen balkezességem adta az előnyt. Minden kezdő, jobbkezes hegedűs hosszú órákon át, kínkeservvel gyakorolja ügyetlen balkezes négy ujjának közlekedését a „vízszintes” hegedű húrjain. Közben figyelmetlenül ide-oda dülöngél a vonójával, ezért szörnyűséges hangokat kelt, vele megőrjíti a szomszédokat, hiszen... nem a jobb oldalára koncentrálnak! Nekem – a laza ízületű balkezesnek – a baloldali „munka” az első pillanattól kezdve a világ legegyszerűbb, legpuhább, legtermészetesebb mozgás-sora lett. No és, ugyan **mitől minőségi egy hegedűs hangszerjátéka? Attól, hogyan „kezeli” a vonót!** A zenei hangot a hegedű húrjain derékszögben, „keresztirányban” húzott vonó kelti életre. A vonónak a játszandó hangok tudatosan „beosztott”, helyes használata adhatja meg a tehetség által igényelt hangszépséget, a zene érzelmi, dinamikai színváltásának technikai megvalósítását, az igazi, magas fokú, hangszeres tudást! „Jobbos” társaimhoz képest, én a balos előnyöm következtében tudatosan, sokkal hamarabb igényeltem és fejlesztettem ki jobb oldalam rangot hozó ügyességét, vagyis a színes és virtuóz vonókezelést.

NEMZETKÖZI VERSENYEKEN MIÉRT MINDIG A SZOVJET HEGEDŰSÖK NYERTEK?

Leírom, milyen előkészítések, államilag megszervezett belföldi erőfeszítések nyomán sikerült a szovjeteknek 1991-ig minden egyes zenei világversenyen beseperniük az első három díjat... A Szovjetunióban, már **minden nemzetközi verseny előtt két évvel meghirdettek** egy-egy „belső”, „nagybirodalmi”, többfordulós versenyt, azonos névvel-címmel, teljesen hasonló programmal.

Majd az óriási, nehéz műsorral a teljes Szovjetunió 17 szövetségi köztársasága Konzervatóriumának erre kiválogatott hangszereseit „egymás ellen” versenyeztették. A még időben „arrébb lévő” külföldi verseny „belső” győzteseiből került ki (az általában kettő plusz egy tartalék, azaz) **a három legjobb szovjet növendék**, akit majd biztos nyereséért kiküldenek a külföldi helyszínre. Ők a szovjetunióbeli, utolsó felkészülési időfázisra az Állami Hangszerkollekcióból mind egy-egy minőségi mesterhangszert választhattak maguknak. A külföldi verseny dátumig az eztán következő 10 hónap mindegyikében, szerte a Szovjet Birodalomban már a „saját” csodahangszereken koncerteztek, – szólóestekre és zenekari estekre bontott hangversenyeken. E sok, 10-20 belföldi nagykoncerttel teljesen **bebiztosították versenyzőik fellépési lelkiállapotát**, idegileg is felkészítve őket bármilyen közbejöhethető, váratlan eseményre. Pl. ha lezuhanna a csillár, elszakadna a húr... Egy szovjet versenyzőnek, ha fejre állították, akkor is győznie kellett (Lásd Karinthy „A cirkusz” című novelláját!).

Ha a kiválasztott diák egy távoli köztársaságból érkezett, akkor Moszkva-környéki, szép **tóparti, csendes dácsákban** (nyaralókban) szállásolták el, s ott jól feltáplálták, felvitaminozták. Megbetegedésük esetén helyszínre rendelt orvosokkal gyógyították; hangszeres tanárukat és zongorakísérőjüket arra kötelezték, hogy odaautózzanak, nekik ott „órát tartani”, velük gyakorolni.

A külföldre kiutaztatás előtt Moszkvából mindig **időben lefoglaltatták a verseny színhelyéhez legközelebb eső, legkényelmesebb szállodai szobákat**, biztosították versenyzőik helyszíni, **akusztikai terempróba**it, gyakorlási kényelmüket, és általában **a jó ellátásukat** is. Versenyzőik mellé az otthon megszokott, **saját zongorakísérőket** utaztatták ki. És persze még a fontos politikai megfigyelőket, akik tisztos távolból ellenőrizték a kinti körülményeket és a szovjet művészeket megvédték minden „kapitalista kísértéstől”.

HEGEDŰM ELTÖRT A „LOMONOSZOVON”

A moszkvai Konzi-irodából engem is ide-oda beosztottak szerepelni. A szovjet-kommunista rendszer tudatos kultúrpolitikája értelmében a 36 emeletes, legelső „magasház” a Lomonoszov Egyetem számára épült fel. Nekem most ott **egy hivatalos ünnepélyen kellett fellépnem**. Mint csinos fiatal lány, magabiztosan közeledtem délután az épület felé. Beleléptem a súlyos forgóajtó szerkezetébe. Pechemre, ebben a pillanatban a benti előcsarnokból észrevett egy szúrós szemű legény, aki „macsóként” meg akart viccelni. Hátraugrott, majd teljes gözzel

„belerohanva”, istentelen erővel megpörgette a magas, faburkolatú, vaspánttal élezett, üveges forgóajtót, s benne engem. A másik oldalon persze ő „gyakorlottan”, rögtön kiugrott, de engem az ajtó az óriási pörgéstől durva erővel, hirtelen lökött ki, neki az aula márványfalának. Alaposan megütöttem magam, dörzsölgettem fájó végtagjaimat, és dühös arccal lifteztem fel a koncert színhelyére. De amikor az öltözőben kinyitottam a hegedűtokot, elszörnyedtem a látványtól ! Szép hangú **Grienbergerem a nyaka tövénél két darabra tört**, s a hangszer tok teli volt faszilánkokkal! Zokogva rohantam haza.

Ezt a hegedűt D.K. még harmadik ZAK- tanévem elején vetette meg szüleimmel. Az éppen meghalt jóbarátjának, Székely Mihály operaénekesnek hagyatékában bukkant rá. Mivel D.K.-nak drága dollárokért, Benedek László hangszerbecsüsünk hivatalos jóváhagyásával a magyar állam külföldről már megvette a Guarneri del Gesù-t, őt már nem érdekelte ez a szép hangú, egészséges, de nem olyan híres készítőjű, „csak osztrák” mesterhegedű. Közbenjárásával szüleim a Grienbergerért kifizettek annyi ezer forintot, amennyi abban az időben a lealkudással is magas összegnek számított. Nos, ezt a hegedűt törte darabokra a Lomonoszov forgóajtaja.

Másnap könnyes szemmel mentem be Igor Szemjonovics tantermébe, hogy elbúcsúzzak tőle. Nyilvánvalónak tartottam, hogy hegedű nélkül nincs keresnivalóm a moszkvai Konzervatóriumban. És akkor... az én drága jó tanárom, a hegedűroncsos tokkal együtt, kézen fogott. Végigszáguldott velem az épületen, egy fa- és olajos kencék ismert illatával terhes, hatalmas terembe. Odarohant az egyik asztalnál szöszmötölő, számomra ismeretlen úrhoz és hadarni kezdett neki. Lassacskán megértettem, mit kér, sőt követel a férfitől. „Kedves barátom, kedvelt növendékemnek ezt a darabjaira tört **hegedűjét próbálja SÜRGŐSEN megmenteni**; rakja össze és javítsa életképessé!” A férfi a Konzervatórium vonóshangszerjavító műhelyének vezetője volt; mesterhivatását a párizsi Sorbonne-on tanulta ki. Tanáromat megölelte és „minden lehetőséget” megígért. Kedvesen rámkacsintott, kezével nemzetközi nyugi-nyugi-t intve. Professzorom három nap múlva betelefonált értem a Koleszba, hogy gyorsan menjünk át a műhelybe, mert barátja hívhatja. És ott megtörtént a csoda! A ritka-zseniális hangszerész egy tökéletesnek látszó, de úgy is hangzó hegedűt, a „régii” Grienbergeremet nyomta kezembe. Hihetetlen, mennyire fantasztikus kézi pepecsmunkával, a legapróbb faszilánkok egymáshoz illesztésével sikerült neki egy „halott” mesterhegedűt „élővé” varázsolnia, mindössze három nap alatt! Annyira szerette barátját, a tanáromat,

hogy összes feladatát az enyém utánra rendezte át. **További ösztöndíjas létem ezzel biztosítva lett.**

Magyar társaimmal már az első évben sűrűn „jártam operába”, vagyis a Balsój Tyeátr-ba. Hogy hogyan, ezt majd elmesélem. A későbbi tanévekben honfitársaimmal szintén rendszeresen látogattunk magas nivójú hangversenyeket, a Konzervatórium Nagytermében (Balsój Zál) és a Kreml hatalmas koncertermében. Utóbbiban számos balettelőadást is. Moszkvában akkoriban ilyen sztárok szerepeltek: Szvjatoszláv Richter, Emil Gilelsz, mind a két Kogan (Leonyid Boriszovics és a fia, Pavel), Rudolf Kerer, a két Ojsztrah (David Fjodorovics és a fia, Igor), Oleg Kagan, Rosztropovics, Visnyevszkaja, Lazaríj Berman, Rudolf Barsaj, Arhipova, Nyeszterenko, a kövér, gyönyörű hangú Andzsaparidze, s más nagyhírű grúz, litván énekesek, a versenygyőztes Obrazcova; Pliszeckaja, a világhírű ballerina, aki a kitűnő zeneszerzőnek, Rogyion Scsedrinnek volt a felesége, stb.

DUBNA

A Szovjetunió gazdag kulturális világában volt pár izgalmas koncerthelyszínünk. Első tanévem folyamán az egyik ilyen hely Dubna volt, **a magfizikai és atomkutató város.** A szovjet köztársaságokból, valamint a kelet-európai szocialista országokból odacsábított, ill. odarendelt, élvonalbeli matematikusok és atomfizikusok irányításával ott felépítettek és működtettek több hatalmas ciklotront, meg mindenféle „maghasító gépezetet” (nem értek pontos megnevezésükhöz!).

A szovjet kormány a „kutató tudomány köré” egy igazi kultúrvárost épített fel, melynek **lakosai így zömmel mind értelmiségiek** voltak. A családotól kint élő sok tudós kapott egy-egy szép lakást, vagy kertes házat. Kiepítették a város nyugatiasan modern, ellátó-szolgáltató infrastruktúráját, gondozott parkokkal. Ez a Dubnának (Völgyes-nek) elnevezett, az atomkutató miatt a hidegháború idején rejtőzködő, fiatal város a Volga (= Etil, Etele = Attila) folyó felső szakasza mellé épült.

Már nem is tudom, először ki hívott meg koncertezni oda minket, moszkvai magyar muzsikus-diákokat. Annak ellenére, hogy a Szovjetunióban **belső útlevel kiváltása nélkül szigorúan tilos volt bárhová utazgatni**, mi a szabályt megszegettük, a hét magyar diákból rendszerint hárman: két zongorista meg én, a hegedűs. A dubnai magyar fizikus és kémikus mérnökök/mérnöknők nagy szeretettel fogadtak minket. Honfitársak társaságára az idegen országban egyformán ki voltunk éhezve. A város elegáns Művelődési Házában adott

sikeres koncertünk után, hajnalig sétálgattunk velük. Először éppen „a fehér éjszakák idején” mentünk oda, amikor 24 órában világos van; éjszaka sem megy le a nap. Jókedvűen csúszkáltunk a befagyott Volga jegén és kitűnően éreztük magunkat művelt magyarjaink körében.

NAPI ÉLETÜNK

Főleg első tanévemben, a Koleszban imígyen zajlott a muzsikusok élete: napközben zenei órákra jártunk, gyakoroltunk, főztünk, koncertekre és a Nagyszínházba mentünk, hétvégeken sétáltunk is, vagy kirándultunk, stb. A „nagy vécserek” (házibulik) este 10 óra után, vagy még később kezdődtek. **Éjjel 11-ig lehetett gyakorolni**, onnantól kötelező volt minden „zajkeltést” abbahagyni. Persze, akkor mindenki lazítani akart, szamováros finom orosz tea, vagy az ott olcsó pezsgő kortyolgatása mellett. Sajnos, az egész épületben egységesen, **éjjel félkettőkor kikapcsolták az áramot**. Addig mindenfelől, az áramot igénylő kis rádiókból, orsós magnókból, lemezzjátzókról bömböltek a híres nyugati slágerek: Tom Jones, Ray Charles, Mireille Mathieu, Ella Fitzgerald, Dean Reed, Sinatra, Aznavour, meg portugál és japán „könnyűzenei csemegék”. Vagy Gershwin, Puccini, Verdi, Respighi, Bach, Mozart zenéi... Amikor mindenhol koromsötét lett, gyertyák fénye mellett még tovább ettek-ittak-mulatoztak a diákok, innen-onnan orosz vagy saját nemzeti népdalok harsogtak; s ez eltartott hajnali háromig, amikor is mindenki „ágyába dőlt”.

Emlékszem, egyszer az Úlica Gorkava gazdag lemezboltjában megvettem egy tehetséges, szép hangú, litván-zsidó énekesnőnek, **Lifsicaityé**-nek frissen megjelent, jiddis nyelvű lemezét, rajta népi és gyermekdalokkal. Egy késő délután, a magammal kivitt lemezzjátzón éppen azt hallgattam, amikor fületem síró hangok ütötték meg. Hát, mögöttem ott állt könnyáztatta, boldog arccal Rímma és üdvözlően suttozta: „Kiskoromban anyám mindig ezzel a dallal altatott el!”... 1969 februárjában, „klubszobánkban” megalapítottuk

„A MOSOLY ORSZÁGÁT”

Alapítási története a következő: egyik este -teljesen váratlanul- beállított hozzánk Budapestről a távoli Vlagyivosztokba koncertezni igyekvő organista, Kiss Imre, a Magyar Rádió Könnyűzenei Főosztályának akkori vezetője. Hóvihar miatt lemondták a Moszkvából tovább induló repülőjárataát. Szeretne reggelig nálunk maradni! A főzésben nagymester, a megszavazottan „Bözsi néni díjas” B.Z. épp’ feltálalta volna nekünk az ő isteni bablevesét. Így illett azt is megosztanunk az éhes, nagyétkű Imrével. Idegesen számoltuk a magába

kebelezett újabb és újabb tányéradagjait. Aztán mégis, nagyvonalúan elővettük a „nagyhidegre” már előre beszerzett, fincsi, orosz Szavjétszkoje Igrisztoje pezsgőket. Mellé kenyereinkre a „dézsába beléfojtott”, magyarországi disznópecsenye-zsírt kenegettük, orosz vöröshagymával. A tartalékokból előkerült gyulai kolbász is, vörösbor és vodka. N.P. kiült a pianinóhoz és improvizálni kezdett, legelőször Lehár Ferencnek „A mosoly országa” című operettjéből. Egy hozzám intézett, vicces felkiáltásra („Pattanj ki, Minci-Manci!”) én valóban kipattantam a zongora mellé és ott, mint egy vérbeli dizőz, jazzt improvizáltam, Ella Fitzgerald stílusában, N.P. zongorás közreműködésével. A szomszéd szobából vidáman beügetett hozzánk kolesztársunk, a csinos Richard Collins, a Balsój Tyeátr-beli angol balettos. Hamar becsípett és kézbe kapta az ablakban keményre hűlt, nagyszál kolbászt. A zongorabillentyűkön azzal verte őrvongva a taktust. A boldog hangzavarra „az összes magyar gyerek” is betódult, s mögöttük csomó külföldi barátunk. **A kolesz-szerte emlékezetes Magyar Vécser** a hajnali órákig elhúzódott. Pitymallatkor Imre azzal a mondattal vett búcsút, amikor tőlünk taxival egyenesen a Seremetyevó-reptérre indult, hogy az N.P.-val kettesben, spontánul előadott, szenzációs jazz-improvizálást otthon feltétlenül beszerkeszti egy rádióműsorba. Persze, ígéretét a könnyű feledés „elmosta”.

De reggel... az éjszaka folyamán közös akarattal „megalapított” Mosoly Országa Klub ikonját sebtében kitűztük a falra: egy kék bársonypapírból kivágott nagy szívet, melynek közepébe ráragasztottuk a gyorsan előhívatott, apró vécser-fotókat.

JENŐKE, MINT GALÍNA VISNYÉVSZKAJA DUBLÓZE

Jenőkének volt egy gyönyörű „Visnyevszkaja-nézése”, ártatlan nagy szemekkel. Ehhez tudni kell, ki volt Galína Visnyévszkaja?! Ő volt a világhírű Msztyiszlav Rosztrópovics orosz csellista felesége és a Nagyszínház fiatal, csodálatos alakú, -arcú és -hangú drámai szoprán énekesnője. Gyakori operalátogatásaink következtében imádatunk tárgya lett. Ugyanis... egy nagyköveti aláírás lebélyegzett papírját a jegypénztárban trükkösen felmutattuk, s attól kezdve sikerült akár teltházas opera- és balettelőadásokra is bejutnunk, **mint VIP-személyeknek**, teljesen ingyen! Az első ilyen „sikerünk” után az előadás-rendezők már a zsúfolt bejáratnál felismertek minket és minden további alkalommal, nagy hajbókolások közepette kaptuk meg az aznapi négy-öt darab, VIP-helyre szóló tiszteletjegyet. Az operaszezon alatt így végiglátogathattuk az

összes kiemelkedő kultúreseményt, a legszebb operákat, balett-esteket, mindig a legvilághírűbb, legnevesebb fellépőkkel.

Dicsőítettük Galinát, ahogyan a japán, hófehér kimonójára tapadó, tűzpiros selyemöves, karcsú alakjával, visszafogott méltósággal hajladozva, elkövette a harakirit, mint „Madama Batterfláj”... Hatalmas volumenű hangja volt, de ő a legnagyobb énekesek között is ritkaságnak számított azzal, hogy egy következő pillanatban akár totálisan vibrátómentes, **eszményi pianissimókat tudott énekelni! Igazi színész nő volt**, és gyönyörű szép emberpéldány! Messzesugárzó áriái után, „hammelni patkányfogó”-san bővülő tekintetétől elvarázsolva, a kolhozokból felcsődített, „egyszerű-nagyszívű népek” mindig hangosan zokogtak. A nyugati közönség ovációjánál sokkal természetesebbnek, szíven ütőbbnek hatott az itt színpadra becsomagolatlanul feldobott virágok ezreinek zápora, amellyel őt szinte beborították.

Hát... ilyen ártatlanul csábító nézése volt az „angorásan” dús farkú Jenőkénknak. Homlokán egzotikusan szabályos, nagy M-betűt formázó cirmos-mintát viselt, melynek „fekete csíkjai alól” – meghallva nevét – szemével kikandikált és „szép válla fölött” ártatlan-csábosan nézett vissza ránk.

JENŐKE ELBUJTATÁSAI

Cicánkat – a szobákat időnként lerohanás-szerűen végigellenőrző Lígyia Fjodorovna gyezsúrnaja vizslató szemei elől – egy agyunkból kipattanó, ragyogó ötlettel bujtattuk el. A hatalmas termetű hölgy nem mellékesen, az Obscsezsityijében való alkalmaztatása előtt **a Gulág egyik női táborának volt kemény hírű felügyelője...!**

Rájöttünk, hogy ez a velünk élő, kedves állatka mennyire igazi családtagként tűri el gyakorlásainkat. Ő csak egyetlen zenei dologtól irtózott: az alapdinamika (hangerő) felerősítésétől, vagyis amikor az egyes hangokat tudatosan „crescendáltuk”. Olyankor hanyatt-homlok beugrott a nyitott ajtajú ágyneműtartó szekrénybe, annak is a legmélyére, a takarók alá és ott lapított. Amint már írtam, Jenőkéről tudott az egész Kolesz diáksága; ismerték és szerették.

Tehát, a nagydarab Lígyia felügyelő nő felemelkedett a recepciós asztal mellől, odaszólva váltótársának, hogy elindul vizsgáldni a szobákba. Szándékát egy ott lebzselő diák azonnal jelentette egy másiknak, s az mindig a legközelebb lévőnek, „hegyi kürt- vagy ősi tűzjelzés” módjára. Ily módon mi, a (második) fiú-emeleten alig három percen belül **fel tudtunk készülni Jenőke eltüntetéséhez**. A vaskos óriásnő legtöbbször arra lépett be a szobába, hogy,

ahányan bent voltunk, szándékosan mind más-más hangot éneklünk, fokozódó dinamikával, mintha egy iszonyúan disszonáns, falusi malacbanda-kórus rikoitozna. Jenőke ekkorra általában már bent remegett a komód legalján. De nekünk biztosítani kellett, nehogy idő előtt kidugja kíváncsi füleit a felső résen. Lígyia mindig meghökkenve kérdezte, miért ordítózunk. Mi pedig önérzetesen hazudtuk: „Világhírű magyar honfitársunknak, Kodály Zoltán **modern zeneszerzőnek népdalfeldolgozásait gyakoroljuk össze, most éppen Bertalotti stílusában!**” Lígyia eztán mégis az összes konyha- és ruhaszekrényt kinyitotta és beléjük szaglászott. Közben Jenőkéét sikerült – időnként megismételt, számára riasztó hanghatással – a komód legalsó fertályán, a lepedők közé lapultan tartanunk.

MOSZKVAI TÉL

A további tanévek téli hónapjaiban is, Moszkvában igen kemény hidegeket éltem meg; gyakran volt **napokig–hetekig mínusz 35 fok körül** a hőmérséklet. Mindezt akkor volt nehezebb kibírni, ha hozzá erős északi szél járult. Ilyenkor az utcán nem volt tanácsos az orrunkhoz nyúlni, mert könnyen letörhetett. Pár éven át éppen akkor, mindenütt a világon, **tombolt a mini-szoknyák divatja!** A moszkvai tél dacára én is azt hordtam, csak alatta egy testszínű, vastag, kötött gyapjú harisnyanadrágot és egy vízszintes szőrme felrakásoktól „emeletesnek” ható, hosszú bőrcsizmát. Vastag gyapjúsálam fölött, a fejemen orosz usankát viseltem. Egyáltalán nem szenvedtem a száraz hidegtől, sőt kifejezetten élveztem annak csípősségét. Ám, ahányszor csak hazautaztam a nedves, plusz 5-6 fokba, Budapesten azonnal megnáthásodtam.

Moszkvában borzasztóan tetszettek az usankákból kileső, bájos orosz bébiarcocskák! Füles–sapkámát a GUM-áruházban vásároltam, hosszú sorbanállás után. Jellemző az ottani viszonyokra: az árucikkeket a pénztárból való kifizetésük után – abszolúte szín- és méretpróba nélkül! – gyorsan az ember kezébe nyomták. Ezt követően a helyszínről elzavart vevők az utcán vizsgálták át és próbálták magukra az árut. Szitkozódó csoportokba verődve, sokszor komoly verekedéssel csereberélték ki a vásárolt „cuccot” a nekik megfelelőbb példányra. Egy idevágó téma még:

RÉSZEG OROSZ FÉRFI, „TÉLVÍZ IDEJÉN”

Ugye, jól tudom, hogy a magyar vidék parasztembere régen és talán még ma is ELSŐSORBAN bort iszik, általában a saját készítésű borát. A borivástól és

vidám népdalaitól, meg a báli hegedűszótól virgonc lesz. Felbátorodik, virágos jókedvre derül, hangosan énekel, sőt, táncra is perdül. Vele szemben az orosz muzsik vodkát dönt magába, amitől annyira elbúsulja magát, hogy zömében szomorú népdalait eleinte hangosan, majd egyre halkabban énekelgeti; elkezd sírdogálni, majd zokogni. Ha társaságban van, a balalajka és a gitár zenéje mellett... hortyogva elalszik. Ezt a szituációt, stációival együtt többször megtapasztaltam a téli Moszkva utcáin.

Például a jeges buszmegállóban várokztam... Mellettem egy ismeretlen, tökrészes férfi dülöngélve, énekelve „ágált”, majd hangosan sírdogált. És hirtelen úgy csuklott össze, hogy a kemény jégen hatalmasat recsent a koponyája. Rémülten rezzentem össze, mert azt hittem, a súlyos ütődésbe a férfi egész biztosan belehalt. De nem, mert **az orosz részegeket őrangyalok segítik!** Meg... honfitársnőik. A közeli házból azonnal kiszaladt egy gyengécskének látszó, vénséges „bábuska” és a férfi magatehetetlen testét a lábánál fogva, teljesen egyedül, sikeresen berángatta a kapualjba. Aztán otthagya. Megkérdeztem az anyókat, a férfi ugye az ismerőse? „Á, neem. **Ma van a fizetésnap.** Nem hagyhatjuk, hogy az ilyenkor kint cirkáló hatósági teherautókba a sok mai, többi utcai részeggel együtt ezt az embert is felzsuppolják, hogy az elvonóba vigyék! Hja..., a kijózanításért akkora büntetéspénzt kellene fizetnie, amire ő már nem képes és akkor mi lesz otthon a szegény családjával, a feleségével, s a gyerekeivel? Talán még nem itta el teljesen a ma kapott fizetését!” – Él-e, nem tört-e be a feje, mi lesz itt vele?— kérdeztem még. „Majd magához tér. A mi részegeink életet a drága Jóisten mindig megsegíti!” Mondom, őrzőangyalaik vannak. Bizony, a Koleszban is éjszakánként többszólamú kórusban énekelve zokogtak a „betintázott” orosz diákok, amíg mi, meg az északról jötték, egyre harciasabban duhajkodtunk.

Baritonistánk az egyik koncertműsorában egy magyar csüddögölő népdalt is nagyvidáman elénekelt, amelynek **refrénje így szólt: „Huj, huj, hújjujjúj!”** Kínos perceket éltünk át, mert a közönség orosz része kezdett felháborodottan kivonulni a teremből. Utólag „esett le a tantusz”: ez az ízig-vérig szkíta-keleti indulatszó oroszul a férfiak külső nemiszervét jelenti!

Magas ösztöndíjunktól (havonta 140 Rubel, amely egy orosz kórházigazgatónak a fizetésével volt egyenlő!) év közben akár három-négy hetente haza lehetett volna repülni. Budapesten sok pár olcsó női cipőt forintért beszerezve, azokat kint a szovjet nők „úgy vették, mint a cukrot”. Tanulmányai befejeztével minden ott végzett magyar diák vonaton hazaszállított valami nálunk jól eladható, nagyobb árucikket... általában csónakmotort. A tanév végén

három zongoristánk is vitte a maga csónakmotorját. Nekik ez volt Moszkvából a végleges távozásuk.

Akkoriban a szovjet-magyar határon a vagonokat egy óriásdaruval egyenként a magasba emelték és egy másik, innentől kezdve európai, keskenyebb nyomtávú sínre helyezték rá. Ennek a nyomtáv-különbségnek történelmi oka van. Amikor Nagy Péter cár az európai útvonalról hazatért, állítólag ragaszkodott ahhoz, hogy orosz vonatjaik az európainál szélesebb, grandiózusabb síneken közlekedjenek. Nagyzási hóbortja hosszú évtizedeken át megnehezítette a határátkeléseket. Talán még ma is?!

A bonyolult vagonemelő művelet előtt a félős utasok általában leszállnak, meg azért is, hogy közben a lenti bódében személyesen pecsételtethessék le vámvizsgálati papírjaikat. Nohát, engem a fiúk fent hagytak a vagonban, mert drága-áru mentes, „tisztá eset” voltam. Semmi otthon–eladnivalót nem hoztam magammal, mert... Bezrodnij írásos javaslatára még folytathattam kinti tanulmányaimat. A többi utas ide-oda szaladgált, „engem” meg felemeltek a vagonnal együtt és így az egész „műsort” magas páholyból nézhettem végig.

Jenőkének még idejében sikerült – állatorvosi igazolással együtt – szabályos útlevelet beszerezniük, míg A.Gy. a később, utcáról szerzett, saját kiscicájával majdnem végzetesen megjárta. „Nagy pofával” kinevette Jenőke útlevelét. De a határon el akarták tőle kobozni a kismacskáját, hogy „halálba injekciózzák”. Végül hősieesen megvédte cicája életét, – de ez egy külön történet. Fentről láttam Gy.-t, amint a keblébe rejtett állatkával fel-alá rohangál, a kibiztosított fegyverrel őt üldöző vámhatóság katonái előtt. De végül minden jó, ha jó a vége; kicsi besegítésemmel Gy.-nak sikerült a cicácskáját szó szerint átlopnia a határon...